

Od kravje vprége.

(Dober svét sa male kmetije.)

Mali kmet potrebuje nar manj dveh krav; sraven teh mora tudi fhe par kljus, ali par junzhikov sa potrebnó obdelovanje fvoje kmetije imeti, od kterih nima drusiga dobizhka, ko de fi s njimi kmetijo klaverno in teshavno obdelúje. Zhe pa nektéri kmet lepshi shivino ima, fe vé, de jo le savolj tega bolj dershi, de bi ga ljudje ne saframovali; molsno govédje pa s nar flabshi pizho medli in mori, kér vé, de flabost in kumernijo faj po simi nobeden ne vidi, po letu pa fvojo nemarnost per shivini s mnogoterimi sgovori pokriva; sdaj obdolshi pafho, sdaj veliko vrozhino, ali hude muhe i. t. d. Ko bi mali semljak namesto para merhavih kljus in medlih junzov fi fhtiri krave napravil, in jih vprege privadil, bi s fhestimi kravami fvojo kmetijo lahko in urno obdeloval, in sraven tega pa vfaki dan mleka namolsel in mafla napravil dovelj, in zlo na leto fhéft telét priredil.

Krave vprezhi, in s njimi polje obdelovati, pernese kmetu velik dobizhek.

Snano je, de fe s tisto klajo, ki jo le en konj potrebuje, dve kravi prerediti; in krave rediti, od kterih fe mléko perdobi in teléta, fploh vezh vershe, kakor pa vóle ali konje. Konjsko mesó, je drago mefo, vender ga nihzhe ne jé. Mladiga konja kupiti, mora kmét sa-nj veliko denarjev fhteti, sa staro merho pa mu nobeden dobre beféde ne da, fhe konjaderzu mora kaj plazhati, de mu jo od hifhe fpravi; pitati in sa domazhijo pobiti, jo tudi ni, kakor govédo. Konjem fe po navadi vfa bolji pizha poklada, in fhe zlo veliko shita fe jim sa sobanje isdaja. Konjska opráva je pazh draga, potrebuje veliko usnja, mesinga, in drusih drasih rezhi; kovazh veliko rajtingo naredí, in taki potrofhki nifo sa majhniga kmeta. S eno befedo: konji vtegnejo le pofhtarjem, in kerzhmarjem po velikih zestah dobizhek prinefti, nikdar pa malim kmetam.

Namen prizhijozhiga spifka je dokasati, kakó velikih potrofhkov fe snebiti, in koriftnifhi vosno ali delovno shivino, kakor fo voli in konji, pri kmetovanju fi napraviti. V nekih krajih na Bavarskim she sdavno krave vpregajo, in vse poljsko delo s njimi opravljajo. Pred 40. letmi fhe nifo tam krav vpregovali, pa franzoska vojska je takrat po deshéli vse konje v foldafhko voshnjo vsela, vole pa vezhidel pojédla, de fkoraj ni bilo mogoze polja obdelovati. Kaj fo ljudje v fili ftorili? Sazheli fo krave na plug vpregati in s njimi polje obdelovati, in to je kmetam velik dobizhek donéflo.

To fe dalje tako le rasloshi:

1. Kjer je perhka in lahka semlja, orje par dobrih krav, ravno takó, kakor par volóv.

2. So krave bolj urne in bolj gibizhne, kakor vóli.

3. Delavne krave imajo ravno toliko mléka, *) kakor de bi v hlevu ftale, zhe fe njim le ob zhafu vezhiga dela bolji klaje poloshi.

4. Zhe ne bo kmet vezh ne vólam ne konjem kladel, bo lahko namesto 3 ali 4 krav, sanaprej 10 do 12 redil, ktére fe v delu verfiti samorejo.

5. Delovnih krav mléko je bolj mafno, kakor nedelovnih — zhe je tedaj mléka na mero manj, je pa bolji.

6. Rasun vprege nima kmet od konj in volóv drusiga dobizhká. Per kravah pa ima vprégo, vfaki dan fhe mléko, in od vezhiga fhtevila krav, tudi veliko telét.

7. Vosne krave gredo rade poplemenu, in fe hitreje vbrejijo, kakor druge, ki ne vosijo.

8. Shivini je k sdravju, de fe po sraku rashodi, smerno delo jo obvarje pred marfiktero bolesnijo, kteri fo fizer krave podvershene, ki na pafho hodijo ali pa v hlevi jalove ftoje!

9. Od gotoviga dobizhka shivo prizhujejo tifti, ki s kravami orjéjo in vosijo, ter nozhijo tega opuftiti in fe le zhudijo, de takó dolgo te dobrote sposnali nifo.

10. Mali semljaki bi fi prav lahko s kravami polje obdelovali, ki fo dosdaj orázhe najemati, in jih drago plazhovati mogli. Zhe bodo s fvojimi kravami orali, jim delo ne bo drago hodilo.

11. Veliko prasniga svetá bi fe obdelalo, ktériga marfiktéri savolj drasiga najémanja orazhov kakor pufhavo pufti.

Na tó bi vtegnil kdo rezhi: „Per naf ni fhega s kravami vositi, in zhe bi fe ravno tó s velikim dobizhkam ftoriti dalo, vender le nozhe nobeden tega sazheti; ljudje bi fe mu fmejali, ja fhe zlo pofli bi savolj framote ne hotli s kravami vositi; krave bi fi poprej rogé polomile, kakor de bi fe dale k voshnji pervaditi“ in takih prasnih sgovorov fhe vezh, bi snal kdo nafhtéti. Na te odgovorimo: Ne mladi konj, ne vól, nozhita per prvi vpregi vositi, dofti truda je s njima, preden fe voshnje privadita; ravno takó je per kravah. Ne mislite tedaj, de bi fi rogé polomile; kadar fe krave jarma pervadijo, prav lepo in pohlevno vosijo. Krave fe dajo k voshnji privaditi, pa ne na enkrat, tudi drevo ne pade na en mahlej, s poterpljenjem fe pa vse ftorí. Med pofli fe tudi taki tepez dobí, ktéri fe raji s kako medlo merho

*) Nam fe posdeva, de ta spifek en malo prevezh obéta; sakaj ponatorne postave fe ne dajo, kakor bi zhlovek hotel, filiti. Ravno takó, kakor shivina pri pitanju pozhitka potrebuje, takó tudi krava ne bo veliko molsla, zhe bi jo vfaki dan k terdimu delu, kakor konje vpregal. Manj mleka bomo gotovo od vpreshene krave dobivali, kakor od take, ki jarma ne posná. Hudo delo v jarmu ji vsame mesó, mast in mléko. Nikóli nam ne bodo tedaj krave nameftvale konj in vól v vpregi bres pogube mleka. Majhne dela jim pa ne bodo fhkodvale, kar smo tudi mi v 25. listu téh Noviz rasloshili, kjer smo v ti rezhi kmetam to le priporozhili: „Vse pofkufite, in kar je nar boljshiga obdershite, famo to pasite, de zhes mero ne mahnete.“ Vrednistvo.

okoli vlahi, kakor de bi lepe gibizhne krave gonil, pa le puftite taziga famoglavza, fzhafama fe bo she fpametoval. Norzi naj fe posmehujejo kolikor hozhejo; kdor pa pravo sheli in hozhe, najde tudi dobre pomagavze. Kdor fe na sadnje smeja, fe svojimu pridu smeja.

Lefkoviz.

Obogatenje brez copernije.

Krezinus, kmetič blizo Rima, je po svojih njivicah več nažet, ko njegovi sosedje po razprostenih njivah.

Ti niso razumili, kako mož, ki ima manj njiv, kakor oni, vender toliko, ali pa še več nažanje, kot oni. Slepí sosedje ki vzroka navadne pergodbe niso zapogadli, so, kar se na svetu večkrat sliši, terdili, kakor sploh sleparji, de je Krazinus copernik, in žito iz njih njiv na svoje precopra. Kmalo se cela vas pusti oslepiti, ter grede Kruzinusa v Rim tožit, de po pregrešnim delu sad sosedov na svoje njive prenaša in se z njim masti. Sodnik to slišati, berž Kruzinusa v Rim pokliče, de bi njegove sosede od te norčije berž, ko se da, priprical. Kruzinus se urno in vesel na pot pada z svojo močno hčerjo, z berzimi volmi, z kmetijskim orodjem, ki je bilo prav prijetno in rabno. Te reči je sodniku, ki mu je tožbo sosedov naprej bral, pokazal in rekel: „Glejte copernij, z kterimi si obilnost žita in bogastvo pripravljam. Če bi vam tudi svojo pridnost, nevtrudljivost in pomočke, kterih me skušnja in pamet uči, skazati zamogel; bi lahko verjeli, de moje njive Bog blagoslávja, ne pa copernija ognusi.

Sodnik proti tožnikom obrnjen, jim reče: „Ali bi vam dišale salame (Laške mesene klobase) in Krezinuso v sir? Ali vas mikajo njegovi pavli (1 paol, rimski srebernik velja 12 krajcerjev) in njegovi cekini (laški zlati); njegova pridnost in varčnost vam pa smerdi? Idite domú in posnemajte Kruzinusa rajši, ko de bi ga skrivno sodili in tožili, učite se od njega pridno in koristno polje obdelovati; boste vidili, de vam bo večí dobiček doneslo, kakor do zdaj!“

Robida.

Nekaj od Slovincov.

(Na dalje.)

8. Ako se pravi ljudje s-idejo, si perpovedujejo od tistih prestarih časov, ko so še slovenske Sibile živele. Poprej kakor od Sibil kaj pregovorim, moram nekej opomniti. Slovenec ni Gerki, tudi ni Italijan. Tudi stari Slovinci niso bili Gerki ne Rimljani, temuč pred vesolnim svetam slavni Slaveni. Slovenski jezik ni vse jedno s gerškim in latinskim, pa tudi slovenske navade — slovenske Sibile se morajo dobro razločiti od latinskih in gerških navad in Sibil. Ako bi se to vse križoma vkupej zmešalo, bi se naredila taka zmešnjava, da bi jo sama Sibila ne znala več sravnati. Ne nategujmovsiga, kar je slavenskiga, po ptujim, latinskim ali gerškim kopitu! Kdor lepó razloži, dobro uči!

Latinski in gerški pisatelji so še od svojih Sibil samo malo védeli, še manj pa od naših slovenskih. Slovinci samo od slovenskih perpovedujejo, da kratko povém, sledeča.

Sibile prerokile so dalječ okoli med Slovinci znane. (Na Koroškim jih imenujejo tudi Sivile, na Krajskim Simbile, to ime je pa le skaženo.) V Zilski dolini jih tudi imenujejo: bele žene, častitljive žene; v Rožji: žalikžene; v Zabnicah: božje dekle; Nemci v Labudski dolini (Laventhal): haidnische Weiberl; drugi ponemčani Korošci: Wile weiss. V Krajskim jim pravijo tudi: rojenice; — kako pa še? — Serblji in Horvati jih zovejo Vile, Čehosloveni: bile žene.

Sibile prerokile, bele žene, častitljive žene, žalikžene, božje dekle, rojenice so bile slovenske predkristijanske prerokinje in duhovnice (Priesterinen). Pripoveduje se, da so bile nježne, in mlade: dolge lasé so imele v kite spletene, nosile so bele kratke krila. Prebivale so rade v skalnatih berlogih, blizo vod, rek, potokov ali vrelcov, pa same brez moštva. So bile visokoučene in ljubezniviga, dobriga serca. Vse so védile — so poznale na solncu, luni in na zvezdah, káko bode vremé, ali bode dobra ali slaba letina — bile so čez vsakiga pratikarja (kalendrarja), so učile ljudi polje obdelovati, rudo kopati, železo variti; na hribih in humih stoječ so glasno vpile, kadaj je dobro orati in sejati, in na ktére dni se imajo tadašnji prazniki obhajati. Tudi so rade prišle v vasi, ljudi objiskovat, in jim dobrot skazovat: kadaj je bela čena zjutraj že vso živino v hlevi lepo oskerbela, prej ko je gospodinja vstala. Kadar se je otrok rodil na svet, so zraven bile, zato so jim tudi rekli rojenice. Same od sebe (unaufgefordert) so šle na njive delat, posebno rade so proso plele. Vsaki gospodar se je veselil, zagledavši belo ženo na svoji njivi, kér je tadaj vse lepo rastlo, kakor hmel. Srečna hisa, kamor je bela žena prišla. Kér so bile tako učene, so mnogo vedile, kar zvnaj njih nihče ni razumel: še prihodne reči so napovedovale; so prerokovale, kér so bile prerokile. Kar so one rekle je bila gola, terda resnica. Moder kos vsaki, ki je belo ženo rad in na tanjko vbogal; vse je po sreči šlo, vse se prav zravnalo, ako ravno se je véasi zdelo, da gre na robe. —

Tako je bilo v starih časih; pri Slovincih so bile v veliki časti in so močno slovele; ako ravno je že več ko tavezent let, kar so ginile, si naš narod še današnji dan mnogo od njih visoke učnosti, od njih dobriga serca in od njihove velike slave ve pripovedovati. — Dovolj za sadaj, morebiti drugokrat več, od teh starih časov.

Nekaj od vosnikov.

Kdor pogostoma po zeflah hodi, je gotovo she na prav sarobljene, famoglavne in prevsetne vosnike nalétel, ktéri fe na fhiroki zefli, naj bo s prasnim vosam ali polnim, eden drusimu ogniti nozhejo; kar fe je tudi meni uno nedeljo, ko fim fe v Kraju peljal, nakljuzhilo. Ne daljezh od Ljubljane po Zelovfki zefli fe peljaje, fim nalétel dva prefherna vosnika, ktera šta fe na fhiroki zefli oforno bizhala in pretepalá; ravno savolj tega, kér fe ništa hotla eden drusimu ogniti. Ta nerodna in fhtorasta navada, pred ktéro si ni neprevideni popotnik nikoli sveft, me je nagnala v nashih Novizah od te gerde straffi in nerodnosti kaj vezh povedati, in nashé vosnike k lepshi vljudnosti in k rasumnishimu frezhávanju eden drusiga, v enakih okoljshinah, nagovarjati.

Kér fe pa od take nakljuzhbe in takih prefher-